

Politikai Tanulmányok Egyesületének éves 2012 konferenciája

Megszerezni, elkölteni, elveszíteni: A politikai tőke feltárása

Dr. Mark
Bennister Politika
előadója
Canterbury Christ Church University
Kent CT1
mark.bennister@canterbury.ac.uk

Dr. Ben Worthy
Kutatási munkatárs
University College London
London
b.worthy@ucl.ac.uk

A HIVATKOZÁSI ENGEDÉLYÉRT KÉRJÜK, FORDULJON A SZERZŐKHÖZ

Absztrakt

A politikai tőkét gyakran használják rövidítésként a tulajdonságok és előnyök sokféleségére, amelyeket egy vezető magával hoz a hatalomba, és amelyeket a hivatalában fejleszt. A "tőke" más formáihoz képest ez még mindig kevésbé van elméletileg feldolgozva. Amióta Pierre Bourdieu először felvázolta, a tudósok a politikai tőkét vagy a személyes képességek szinonimájának tekintik, vagy a tágabb kontextuális jellemzők leírásának, különösen a vezető és a nyilvánosság közötti kapcsolatnak. Gyakran a pénzügyi tőkével analógnak tekintik: a politikai vezetőnek van egy fix tőkekészlete, amelyet elkölthet, felhalmozhat, elherdálhat vagy eljátszhat.

Ez a tanulmány először áttekinti a szakirodalmat és alkalmazza azt a 't Hart vezetéstudományi megközelítéseire, elsősorban az amerikai és az egyesült királyságbeli politikából vett példákra támaszkodva. Lopez (2002) nyomán azt a nézetet képviseli, hogy a politikai tőke egyszerre "személyes" (a saját készségek tekintetében) és "politikai" (az események, az intézményi erőforrások és a kontextus tekintetében). A készségekkel és tulajdonságokkal rendelkező politikusok ezt arra használhatják, hogy alakítsák azt a környezetet, amelyben működnek, és ezzel "pozitív multiplikatort" hozhatnak létre, mivel a személyes és a politikai megerősítik egymást. Amennyiben az események a vezetőket is túlterhelhetik, és felfedhetik a hibákat és a személyiség gyengeségeit, akkor egy "negatív multiplikátor" lép működésbe.

A bankban lévő pénzzel ellentétben azonban a politikai tőke véges, és "természetes pálya" részeként, amely során a támogatás és a hatalom idővel elveszik, elértéktelenedik. Ez a pálya azonban nem mindig egyenletes. A veszteség elkerülhetetlen, de a mértéke és formája nem biztos, hogy az. Gyakran a vezetők magas szintről indulnak, amely lassan csökken, de vannak vezetők, akik lassabban építik fel. A legszerencsétlenebbek soha nem rendelkeznek vele. A cikk végén olyan politikusok egy válogatását mutatjuk be, akiknek sikerült megfordítaniuk a kezdeti politikai tőkehiányt, vagy akár vissza is szerezniük azt.

"Az ember végül is véges" (Vinen 2009, 249). Margaret Thatcher elmékedése jól érzékelteti, hogy minden politikai karriert az idő, az erőforrások és a véletlenek korlátoznak. A személyes képességek, készségek és szerkezeti jellemzők e köteget gyakran a "politikai tőke" rövidítéssel illetik. A politikai tőke ma már egy olyan szókapcsolat, amely a politikusok által kapott népszerű, gyakran választók által biztosított "hitelt" keveri a saját tulajdonságaik által biztosított befolyással vagy potenciális befolyással. A vezetők politikai tőkéje ingadozik, és függ a kontextuális tényezőktől; az események erősíthetik vagy alááshatják. A politikusok megszerzik, elveszítik, elköltik és visszaszerzik. Egyesek eleve nem is rendelkeztek vele.

De mi is az a politikai tőke? Sok hivatkozás homályos, a vezető pozícióját írja le. A Times egyik szerkesztőségi cikke a koalíciós kormány első évét kommentálva a következőket állapította meg: "A miniszterelnök politikai pozíciója erős. Ez az az év, amikor fel kell használnia a felhalmozott politikai tőkét" (*The Times* 2011. május 12.). A politikai tőkét ebben az értelemben heurisztikus eszköznek tekinthetjük, amely a politikai státuszt vagy a politikusok, különösen a vezetők tekintélyét írja le.

Másrészt a politikai tőke a tőke más formáihoz hasonló magyarázó fogalomnak tekinthető; olyan fogalomnak, amelyet egyesek mérni, összehasonlítani és szembeállítani igyekeztek. A társadalmi és az erkölcsi tőke egyaránt jól ismert fogalmak. A politikai tőke nem az, és szenved attól, hogy túlságosan is használják, de nem eléggé definiálják. A meghatározás hiánya számos kérdést vet fel

- A politikai tőke több mint egy heurisztikus eszköz?
- A vezetők valóban képesek politikai tőkét szerezni, majd elkölteni azt? Hogyan veszik el? Miért van az, hogy egyesek soha nem rendelkeznek vele?
- Hasznos-e annak magyarázatában, hogy egyes politikai vezetők miért erősek és tekintélyesek, mások pedig miért nem?

Ez a dokumentum az első kísérlet arra, hogy összegyűjtsünk néhányat az e területre vonatkozó elképzelésekből. A politikai tőkével kapcsolatos, meglehetősen szétartó szakirodalmat vizsgálja. Ezután a politikai tőke gyökereit elemzi a politikai vezetés tanulmányozásának elismert megközelítései alapján: vezetőközpontú, kapcsolati, intézményi, kontextuális, performatív és etikai megközelítés (t Hart 2008, Peele 2005). A politikai tőkére vonatkozó példákat az egyes megközelítésekhez viszonyítjuk, hogy megvizsgáljuk, hogyan jutnak hozzá a vezetők, hogyan használják, hogyan őrzik meg, hogyan vesztik el és hogyan nyerik vissza a politikai tőkét. A tanulmány a politikai tőke két kulcskérdésének vizsgálatával zárul: létezik-e a politikai tőke természetes "erőzója", és megfordítható-e, legalább részben vagy átmenetileg?

Ez a tanulmány azt állítja, hogy a politikai tőke "személyes" és szélesebb értelemben vett "nyilvános" típusai kölcsönösen erősítik egymást. A személyes készségek egy szélesebb körű bizalomba táplálkoznak, amely aztán megerősíti a hatalmat és a tekintélyt. Az a befolyásos politikus, aki képes a "dolgok véghezvitelére", (átmenetileg) megbízható és népszerű, ami pozitív multiplikátor, mivel a népszerűség megerősíti a személyes tőkét. Ez fordítva is hasonlóan működik - egy olyan vezető, aki nem tud hatást gyakorolni, még inkább küszködik egy ellenséges környezetben, amely a kudarc miatt gyakran még ellenségesebbé válik.

Mi a politikai tőke?

A politikai tőke továbbra is alulelméletezett. A politikai tőke gyökereit vizsgálva a

szakirodalomban két nézet jelenik meg: a politikai tőke mint "személyes" tulajdonság
vagy mint szélesebb körű

2

"politikai" forrás. Mindkét nézet kapcsolódik a vezetői "tőkeáttétel" kérdéséhez és a gyakran használt analógiához, miszerint a politikai tőke a "pénzügyi" erőforráshoz hasonlít.

A politikai tőke eredete: Bourdieu és a tőke formái

A politikai tőke továbbra is rosszul definiált és egymással versengő meghatározások tárgyát képezi. A politikai tőkével foglalkozó korlátozott tudományos irodalom túlnyomórészt Pierre Bourdieu szociológus munkájára támaszkodik, aki a politikai tőkét a társadalmi tőke egyik változataként vagy mellékágaként ábrázolta.

Bourdieu számára a tőke "objektív vagy szubjektív struktúrákba beírt erő", valamint a világ küszöbön álló szabályszerűségeinek alapelve (1986: 46). Ez a tőke tartalmazza "a profittermelés és az önmaga azonos vagy kibővített formában való reprodukálásának képességét", és segít "meghatározni a gyakorlatok sikerének esélyeit". Bourdieu a tőke három alapvető vagy elsődleges megjelenési formáját a következőképpen fogalmazta meg: gazdasági tőke (pénz és tulajdon), kulturális tőke (kulturális javak és szolgáltatások, beleértve az oktatási bizonyítványokat) és társadalmi tőke (ismerősök és hálózatok) (1986: 242). Mindegyik típust "reprodukálhatóságuk" alapján lehet megkülönböztetni, és az egyes típusok közötti átmenet - érvelése szerint - veszteséghez vezethet (1986: 54).

Bourdieu kiterjesztette gondolatát a politikai tőkére, amely a "szimbolikus tőke egy formája, a hitvalláson vagy a hit elismerésén alapuló hitel" (Schugurensky 2000: 4). Úgy tekintett rá, mint "politikai hatalomra, amelyet a politikusok a (hitel formájában kifejezett) bizalomból nyernek", és amely "mozgósítási képességgel" is összefügg (2000: 4). A politikusok "szüntelen munkát" végeztek, hogy megőrizzék ezt a folyamatos "közvélemény ítélszékével" szemben. Amint Schugurensky rámutat, ez a meghatározás nem hagyta tisztán, hogy a tőke milyen mértékben "személyes" vagy "politikai".

Bourdieu a politikai tőkét nem a tőke különálló formájaként, hanem a társadalmi tőke egyik változataként fogalmazta meg (Bourdieu 2002, Casey 2008). Bourdieu számára ez kevésbé a politikai vezetőkhöz, mint inkább a polgárok azon képességéhez kapcsolódik, hogy a társadalmi tőkét anyagi előnyökre - az életmódbeli és fogyasztási mintákban mutatkozó különbségekre - fordítsák le.

Politikai tőke: személyes vagy politikai?

Bourdieu nyomán a politikai tőkét fogalmilag két különböző irányban értelmezték: vagy mint széleskörű "politikai" erőforrást, vagy mint a személyes tulajdonságokon és azok felhasználásán alapuló erőforrást.

Egyrészt a társadalmi tőkével analógnak tekinthető. Seyd és Whitely (1997) a politikai tőkét úgy tekintik, mint "azt a mértéket, amelyben az intézményt legitimnek és megbízhatónak tekintik", azzal érvelve, hogy ez "a polgároknak a politikai rendszer intézményei iránti bizalmában és tiszteletében" gyökerezik (1997: 127). A politikai tőke tehát "a társadalmi tőke egy olyan változata, amely inkább vertikálisan, mint horizontálisan működik egy társadalomban", és "a polgárok és a kormányzat közötti kapcsolatok terméke" (1997: 127). Ahogy a "közösségi" kötődések hálózatai társadalmi tőkét hoznak létre, úgy "a politikai elkötelezettség hálózatai felelősek a politikai tőke létrehozásáért" (1997: 128).

Ezzel szemben Sorensen és Torfing (2002) az egyéni szintű politikai tőkére összpontosít. Ez magában foglalja a szereplő "hozzáférési szintjét" (vagy *adottságát*), a változtatásra való képességét (a *felhatalmazást*) és az önmagáról alkotott képét (*politikai identifikáció*) (Sorensen és Torfing 2007: 610). A politikai adottságok akkor "alakulnak át felhatalmazássá", ha a szereplő rendelkezik a "képességgel", amely aztán "konkrét viselkedéshez" kapcsolódik a politikai szerep és az intézmények révén, amelyekre alapulnak (2007: 624). A politikai tőke különbözik a társadalmi tőkétől:

Míg a társadalmi tőke a civil társadalomban a társadalmi interakciók révén kialakuló bizalomra utal, addig a politikai tőke az interaktív politikai folyamatokban való részvétel révén létrejövő egyéni politikai cselekvőképességre (Sorensen és Torfing 2007: 610).

Ez "annak a keveréke, amivel az emberek rendelkeznek, amit tesznek és akik" (2007: 625).

Lopez (2002) alternatívaként a politikai tőkét e két változat közötti kompromisszumnak tekintette, amelyet "reprezentatívnak" és "reputációs" nevezett. A reprezentatív politikai tőke a választópolgárok támogatására és/vagy legitimitására vonatkozik, amelyet egy vezető megszerezhet vagy megkaphat. A reputációs politikai tőke az egyén politikai képességeire vonatkozik, különösen a "dolgok véghezvitelének" - az eredmények elérésének - tekintetében (Lopez 2002; Harvey és Novicevic 2004: 1177). A politikai tőkének van egy "reprezentatív" aspektusa, amely a szereplő pozíciójával, "a politika befolyásolásában való termelékenységével", valamint "naplózásával" és politikai éleslátásával kapcsolatos (2002: 213). A politikai tőke a "hírnévvel" is összefügg, és a "választók és a szervezett érdekek, a hovatartozás, a nyilvántartás és a név elismerése" (2002: 214). Mindkettő a vezetés tágabb értelemben vett vitájában gyökerezik.

Politikai tőke és vezetői tőkeáttétel

Mind a személyes, mind a politikai szorosan kapcsolódik a vezetés tágabb értelemben vett elméleteihez. A politikai tőke a kulcs a befolyás megszerzéséhez (a követők, vezetők és választók felett), a felemelkedéshez, a tekintélyhez és a befolyáshoz. Ez erkölcsi, intézményi vagy személyes (ha nem is karizmatikus) tulajdonságokban gyökerezhet: lehet Tony Blair kommunikációs és médiaképessége vagy Mandela erkölcsi ereje (lásd Kane 2001). Ez magában foglalhat számos "előnyt" az intelligenciától, a szervezettségtől és a törvényhozás biztos létszámától kezdve a pártfogói hatalomig, a hozzá nem értő vagy megosztott ellenzékiig, a sikertörténetig vagy a virágzó gazdaságig (Kane 2001). Mindezek a tényezők alkotják azt a készletet, amelyet általában egy ügynök politikai tőkéjének nevezünk. Ezek azok a dolgok, amelyeket rendszerint figyelembe veszünk, amikor a politikai folyamatokat és eredményeket próbáljuk megérteni" (Kane 2001: 11). A politikai tőkét ezek az intézményes és érzékelhető tulajdonságok hozzák létre, amelyek a kevésbé kézzelfogható "erkölcsi" tulajdonságokkal és készségekkel együtt működnek, amelyek lehetővé teszik, hogy ezek a legjobban működjenek.

Politikai tőke: a pénzügyi analógia

A politikai tőkéről szóló bármilyen vita természetesen a közgazdaságtan nyelvén folyik. A fent vázolt "személyes" és "politikai" tényezők "köteget" gyakran pénzügyi analógiával magyarázzák: a politikus megnyeri, elveszíti, elherdálja vagy elszórja a neki juttatott "hitelt". Ebben az esetben az a gondolat rejlik, hogy a politikai tőke elértéktelenedik, a politikai

Az "állomány" emelkedhet és csökkenhet, és egy természetes pálya azt jelenti, hogy a politikai tőke idővel csökken, akár az események nyomására, akár egy természetes "értékcsökkenés" részeként. Az a vezető, aki nem használja fel vagy nem "költi el" politikai tőkét, semmit sem talál a "bankban".

A szakirodalom ezen alcsoportja kevésbé támaszkodik a bourdieu-i elképzelésekre, és inkább a tőkebefektetés osztrák elméletére. A vezetők (vagy a Lopez-tanulmányban a "törvényhozók") "politikai vállalkozóként" működnek, akik a befektetési döntések révén politikai tőkét halmoznak fel. Ezek a befektetési döntések azonban nem mindig felelnek meg a közválasztási elemzésnek, mivel a törvényhozó saját érdekében cselekszik.

't Hart és Bynander továbbviszi az analógiát, és azt kérdezi, hogy a politikai vezetők sorsa összehasonlítható-e a tőzsdéi hullámmal. Megmagyarázzák:

Egy új vezető akkor éri el pozícióját, ha több "befektetői" bizalommal rendelkezik, mint versenytársai. Olyan szilárd márkát kínál nekik, amelyért hajlandóak kezeskedni. A politikai tőzsdén ez azt jelenti, hogy nyilvánosan támogatják a vezetőt, segítenek finanszírozásában, rá szavaznak, és hűségesen támogatják politikáját. Ahogy a tőzsdén is követhetőek a minták, úgy a politikai tőke is egy fordított U alakú pálya mentén azonosítható ('t Hart és Bynander 2006: 722).

A tőzsdéhez hasonlóan a vezetőknek olyan külső sokkhatásokkal is meg kell küzdeniük, amelyekre nincs vagy csak kevésbé van ráhatásuk, mint például a gazdasági válságok, a háború és a terrorizmus. Ahogy 't Hart és Bynander megjegyzi, a tőzsdéi analógia fogalmának megvannak a maga hibái. Vajon minden vezetés megfelel egy ilyen elkerülhetetlen emelkedésnek és süllyedésnek? Egyes vezetők visszatérnek. Néhányan egyáltalán nem emelkednek fel, és úgy tűnik, hogy az események "elsüllyesztették" őket.

Politikai tőke: megszerzése, felhasználása, megtartása, elvesztése és visszaszerzése

A politikai tőke többféle szempontból is elemezhető. 't Hart hat megközelítése a politikai tőke elemzéséhez hasznos kiindulópontot kínál: vezetőközpontú, kapcsolati, intézményi, kontextuális, performatív és etikai. Mindegyiket külön-külön vizsgálva láthatóvá válik a vezető készségeinek, kommunikációs képességeinek és "erkölcsi" tekintélyének összefüggése a kontextussal, az intézményekkel és az "eseményekkel", amelyek ezeket alakíthatják. Ezután megvizsgálja a tőke "elvesztésének" természetes útját, és megvizsgálja, hogy a veszteség áradatával szemben hogyan és mikor lehet azt visszaszerezni vagy pótolni.

1. Személyes politikai tőke: a vezető-központú megközelítés

A politikai tőke első és legnyilvánvalóbb forrása a vezető mint személy. A politikai tőke származhat közvetlenül a személyiségből, a karizmából vagy a képességekből. Ezek a különböző tulajdonságok hozzájárulhatnak a politikai tőke megteremtéséhez vagy csökkentéséhez.

Kulcskérdés, hogy a vezetők a saját tulajdonságaikhoz közvetlenül kapcsolódó politikai tőkével érkeznek-e hivatalukba. Ha a politikai tőke szintje függhet az egyéni karakterektől, akkor a karizma és az "erős vezetés" fontos, különösen a korai időszakban (Little 1988). A személyiségtípusok és a vezetői tulajdonságok vitatott területnek bizonyultak a vezetésstudományban. Barber (1977) megkísérelte megjósolni az elnöki

hivatali viselkedést a személyes és pszichológiai jellemzőkből.

5

Elengedhetetlenül fontos, hogy ezeket a készségeket alkalmazni tudják, és a lehető legjobban ki tudják használni a pozíciójukat. Jones a biliárdjátékos hasonlatát használja. "A nagy képességű vezetők lehetetlennek tűnő pozíciókat tudnak megnyerni, a közönséges vezetők pedig nem" (in Bell 2009: 294). Az egyes vezetők jellemének és politikai képességeinek ezt a metszéspontját Neustadt híres módon az amerikai elnök "meggyőző erejeként" azonosította (Neustadt 1990). Neustadt számára a hatékonyság kevésbé a "parancsuralmi politikából", mint inkább a politikai képességek használatából fakadt, hogy "elérjük, hogy a dolgok megvalósuljanak".

Úgy vélte, hogy az elnöknek "csak annyi hatalomért kell megragadnia, hogy a következő napi problémákat átvészelve". Idézte Trumant, aki a Fehér Házban töltött idő végén azt mondta utódjáról, Ike Eisenhowerről: "Ott fog ülni, és azt fogja mondani: 'Csináld ezt! Csináld azt! És semmi sem fog történni. Szegény Ike - egy kicsit sem lesz olyan, mint a hadsereg". (Geoffrey Hodgeson, *The Guardian* 2003. november3).

A politikai képességek tehát a személyiségből fakadnak. Egy Lyndon Johnsonhoz közel álló tanácsadója szembeállította Johnson személyes tulajdonságait Obamáéval: arról beszélt, hogy "Obamának nincs gyomra a törvényhozás sikeréhez elengedhetetlen örökös hízelgéshez, [míg] Johnson minden percét imádta" (*Washington Post* 2010. december 9.).

Ezek a személyes és politikai készségek gyakran, de nem mindig, a "mézeshetek" alatt is megmutatkoznak. Sok vezető a népszerűség hullámain lép hivatalba, ami azonnali politikai tőkét jelent, miután személyes vonzalmon, közös érintésen és populista retorikán alapuló kapcsolatot építettek ki a választókkal.

Tony Blair első hivatali ciklusa jól mutatja a személyes tulajdonságok és a politikai tőke közötti kapcsolatot. A médiában a hatékonyságáról kialakult pozitív megítélés, amelyet saját kommunikációs képességei is erősítettek, "megerősítette... a kormányon belüli napirend-meghatározó képességét" (Hefferman 2006: 582). Ez az "erényes kör" aztán visszahatott a szélesebb körű közvélemény támogatására és a közvélemény-kutatási eredményekre (2006: 583). Az 1998-as észak-írországi nagypénteki megállapodás az egyik egyértelmű eredmény volt. A politikai tőke multiplikátorhatása közvetlen volt: gyakran megjegyezték, hogy csak akkor történt előrelépés, ha Blair maga is részt vett a folyamatban és beszélt a kulcsszereplőkkel.

Lyndon Johnson korai elnöki évei az archetipikus példája annak, hogy egy vezető szándékosan "költi el" a tőkét egy területen a hivatali ideje elején, és ehhez személyes képességeit használja fel. Egész politikai karrierje úgy tekinthető, mint egy keresztes hadjárat, amelynek során politikai tőkét egy területre fordított, a polgárjogokra költötte. Johnson küzdelme több mint egy évtizeden át foglalkoztatta őt, a szenátus többségi vezetőjeként töltött időszakától kezdve, ahol rengeteg időt és erőforrást fordított arra, hogy "megtörje" a déliek hatalmát a szenátusban, egészen az elnökségig, amikor elfogadta a polgárjogi törvényt (lásd Caro 2003).

Johnson tökéletes példája a személyes és politikai multiplikátornak. Személyesen az ő vezetése, és különösen a hírhedt, félig bántó, félig hízelgő "Johnson-kezelés" (lásd alább) segített abban, hogy a polgárjogi törvények átmenjenek a Kongresszuson. Sikerét azonban a nemrég meggyilkolt John F. Kennedy emléke is vezérelte. Johnson

kifejezetten felhívta a nyilvánosságot, hogy az ő emlékére támogassák a reformokat. A közvélemény támogatása és bizalma megkönnyítette a saját nyomulását, a napirend határozott erőltetését.

Johnson elnöksége azonban arra is figyelmeztet, hogy a politikai tőke hogyan folyhat el a hátsó ajtón keresztül, és erre még visszatérünk. Miközben tudatosan használta a politikai tőkét belföldön, elvetette annak a külpolitikai kérdésnek a gyökereit, amely tönkretette őt. Johnson vietnami tapasztalatai negatív példája annak, hogyan veszt el a tőke, amikor személyisége ellene dolgozott. Személyes képességei az ellentétes nézetek kibékítésében és a nagy töltetű tárgyalási taktikája megbukott az ellenség hajthatatlanságán Vietnamban, ahogy a közvélemény támogatása és bizalma elenyészett (lásd Graubard 2004: Hamilton 2011).

A személyiség negatív irányban is közvetlenebbül működik. Egy határozatlan vagy "gyenge", gyenge képességekkel rendelkező politikus gyorsan elveszítheti önbizalmát, ami viszont akadályozná, hogy "véghezvigye a dolgokat" (lásd Jones és Hudson 1996). A határozatlan Gordon Brown 2007 végén úgy döntött, hogy nem hívja össze a korai tábornokot, és ez a döntés hiánya negatívan hatott, mivel megerősítette a határozottság hiányáról kialakult szélesebb megítélést, és véget vetett a nagyon rövid mézesheteknek.

2. A kapcsolati megközelítés: vezetők és követők

A politikai vezetést már régóta magyarázzák, mégpedig a kapcsolati aspektusain keresztül - különösen a vezetők és a követők közötti kapcsolaton keresztül (lásd Peele 2005: 195). A vezetői siker és a politikai tőke attól függ, hogy a vezető képes-e a csoporttal társadalmi identitást teremteni. Minél szorosabb ez a kapcsolat, és minél tovább tart fenn, annál nagyobb a politikai tőke.

Az ilyen empátia létrehozásának egyik módja a retorikai eszközök - és az ilyen eszközök bevetésének kritikus ideje közvetlenül a hivatalba lépés után van (Subasic és Reynolds 2011: 184- 5). A közelmúlt példái közé tartozik Obama győzelmi beszéde, Reagan vagy Kennedy beiktatási beszédei, vagy Kevin Rudd volt ausztrál miniszterelnök 2008-as megbékélési beszéde. Mindegyiknek az volt a célja, hogy hangot adjon vagy közös "víziót" hozzon létre (bár Rudd rövid távú győzelme kevésbé bizonyult tartósnak).

Az ilyen retorikai eszközök a hatalom forrása és célpontja közötti (valós vagy egyéb) közös identitás vagy pszichológiai csoporttagság érzékelésén alapulnak (Subasic és Reynolds 2011: 178). A pszichológusok "identitásvállalkozóknak" nevezik azokat a vezetőket, akik tudatosan ápolják ezt a kapcsolatot - olyan vezetőket, akiknek sikerül új identitást hegeszteniük egy nemzetre, például Vaclav Havel Csehszlovákiában, Mihail Gorbacsov a Szovjetunióban vagy Nelson Mandela Dél-Afrikában (Hopkins és Reicher in Till 2011: 75; vö. Kane és Nye 2008: 131). A megközelítés inkluzív és nem exkluzív, amikor a deklarált követőket és potenciális követőket szólítja meg. Az ilyen nemzetek "egyesítőinek" sötét oldala azok, akik a megosztottságot és a "kizárólagosságot" támogatják, mint például Slobodan Milosevics Szerbiában.

Más vezetők más megközelítést alkalmaznak. Tony Blair egy népszerűbb narratívát épített fel, "hétköznapi emberként" ápolva a magáról kialakított képet, és híres módon kijelentette: "Én egy eléggé normális fickó vagyok" (Blair in Foley 2000: 178). Fairclough szerint legalábbis

kezdetben Blair sikerrel járt azzal, hogy folyamatosan képes volt "állandóan megerősíteni normális, tisztességes, szerethető személyiségét" (2001: 7). Foley kiemelte, hogy Blair keverte "magánéletét a nyilvános arculatával", és arra törekedett, hogy "inkább tükrözze a népszerű társalgási normákat, mint a politikai osztály normáit", és ehhez köznyelvi kifejezéseket, hétköznapi kifejezéseket és informális diskurzust használt (vö. Bennister 2012 a szónoklatról; Charteris-Black 2005: 146). A Diana hercegnő halálára adott válaszában a kollektív érzések artikulációját személyre szabott és informális nyelvezettel kombinálta (Finlayson 2002; Fairclough 2000: 7). Ez a megszemélyesített diskurzus csökkentette a vezető és a választók vagy a tömeges közönség közötti teret (Bennister 2012).

3. Az intézményi megközelítés: a struktúra mint politikai tőke

A politikai vezetők strukturális vagy kontextuális helyzetükből is tőkét merítenek. A politikai tőke magához a tisztséghez is kapcsolódhat, különösen, ha az nagy hatalommal, befolyással és tekintéllyel jár. Egy vezetőt egyszerűen a rendelkezésére álló intézményi erőforrások juttatnak előnyhöz, és egy hierarchikus és engedelmes végrehajtó testület jobban lehetővé teszi a vezető számára, hogy "véghezvigye a dolgokat".

A tőke intézményi struktúrája változó. Az elnököknek egyértelmű intézményi pályája van. Az első hivatali ciklus gyakran az újraválasztással van elfoglalva, míg a második ciklus politikai tőkétől megfosztott, béna elnököket hozhat létre. A közvetlen választás azonban olyan mandátumot és legitimitást adhat, amelyet más pozíciók nem tudnak biztosítani. A miniszterelnökök intézményileg kevésbé vannak korlátozva, és a tisztség kétértelműsége megfelelő körülmények között lehetővé teszi a hatáskörök nagyobb "kiterjesztését" (Bennister 2012, Heffernan 2003). Az intézmény azonban korlátozhatja a miniszterelnököt és a politikai tőke elköltésének képességét: a politikai kollégák akadályoztatása vagy a bürokrácia tehetetlensége korlátozhatja a vezető képességét, hogy véghezvigye a dolgokat, és az összetett politikai kérdések megfeneklenek.

A kormányzati struktúrákon túl a nagy parlamenti többség és a párton belüli kevés potenciális rivális megléte (a vezető kihívásának magas küszöbértékei mellett) erősítheti a parlamenti vezérkari főnököket. A vezetőnek előnyére válik a gyenge ellenzék is. A párt vezetése valóban nagy politikai tőkét jelenthet. Ha a pártot hosszú ideig a politikai pusztaságban töltött időszak után visszavezetik a hivatalba, az jó tőkével ruházza fel az egyént.

Egyes vezetők azt tapasztalják, hogy intézményi erők sorakoznak fel ellenük. John Major nehezen tudott multiplikátorhatást elérni a saját kabinetjén belüli erős ellenzéki erőkkel ("a fattyúk"), a kis és egyre fogyatkozó parlamenti többséggel (amelyet a Konzervatív Párt maastrichti lázadói tovább csökkentettek) és a Tony Blair vezette, újraéledő ellenzéki Munkáspárttal szemben (lásd Hennessy 2001). Azt sem szabad feltételezni, hogy a választások megnyerése elegendő. Kevin Rudd négy egymást követő választási vereség és tíz év kihagyás után visszahozta a hatalomba az ausztrál Munkáspártot, de helyettesét, Julia Gillardot két évvel a miniszterelnökség átvétele után leváltotta.

A parlamentáris demokráciákban a hatalomba került vezetőknek a politikai tőke fenntartása és növelése érdekében meg kell masszírozniuk és irányítaniuk azt a pártot, amely a csúcsra juttatta őket. A kiválasztás szabályai számítanak, és minél magasabb a rivális kihívók számára a mérce, annál biztosabb a párt.

vezető. A vezetők az ügyvezetésen és a párton túl egyre inkább közvetlen vagy "elnöki" jellegű kapcsolatokat építenek ki a választókkal (Bennister 2012, Foley 2000, Mughan 2000, Poguntke és Webb 2005). A párt és a hivatal intézményi erőforrásai, például a pártfogás vagy a politikai egységek megerősíthetik a pozíciót és növelhetik a tőkét.

A politikai tőkének természetesen nem mindig van szüksége intézményi erőforrásokra a hivatal és a pozíció révén. A vezetők hivatali idő utáni tevékenységével foglalkozó, egyre terjedő kutatások azt mutatják, hogy a politikai tőke a hivatal formális jegyei nélkül is létrehozható és fenntartható (Theakston 2012). Ez gyakran a különleges erkölcsi tekintély, a tisztelet vagy a "márka elismertség" kihasználásán alapul. Jimmy Carter volt elnökként nagyobb tiszteletet váltott ki munkájával, mint hivatali ideje alatt. Nelson Mandela a vezetés személyes és erkölcsi aspektusaira támaszkodva jóval a hivatalból való távozása után is befolyásos tudott maradni. Mások soha nem töltöttek be hivatalos tisztséget, de politikai befolyást szereztek, mint híres vezetők. Az ilyen hírességek tőkéjét 't Hart és Tindall úgy definiálja, mint a "hírnévből, dramaturgiából és személyiségmarketingből származó tőkét a nem politikai szférában, nem pedig a demokratikus választás, képviselőlet és elszámoltathatóság révén". Ez az ismertség által gyakorolt vezetés egy formája, nem feltétlenül a jól képzettek által gyakorolt vezetés" ('t Hart és Tindall 2008).

4. A kontextuális megközelítés - a válság mint tőke

A politikai tőkét meghatározó negyedik tényező a kontextus. A vezetők az eseményeknek kiszolgálóként működnek, és politikai tőkét gyűjtenek az olyan kérdések sikeres kezelésével, mint a háború vagy a gazdasági válságok. Az exogén tényezőkre való jó reagálással dicsőséget szerezhetnek, vagy hosszú távú károkat szenvedhetnek, ha nem sikerül megnyugtató vezetést biztosítaniuk és kezelniük a válságot.

Boin és 't Hart (2003: 544) megjegyzi, hogy a vezető és a válság közötti kapcsolat meghatározó lehet:

A válság és a vezetés szorosan összefonódó jelenségek. Az emberek a válságokat a fenyegetettség és a bizonytalanság epizódjaiként élik meg. Természetes hajlam, hogy ilyen bajban a vezetőkre várják, hogy "tegyenek valamit". A kollektív stressz idején nyújtott sikeres teljesítmény a vezetőket államférfiakká változtatja. Amikor azonban a válság nem oszlik el, és a "normalitás" nem tér vissza, a vezetők nyilvánvaló bűnbakokká válnak.

Bár George 2001, W. Bush átmenetileg megbénult, amikor szeptemberben értesült az ikertornyok elleni támadásról, a belföldi közvélemény-kutatások szerint a támadás után a népszerűsége ugrásszerűen megnőtt. Az ilyen, a vezetőre összpontosító patriotizmus hatása lehetőséget ad a vezetőnek arra, hogy kihasználja a politikai és társadalmi támogatás olykor példátlan szintjét, és pénzügyi vagy katonai erőforrásokkal válaszoljon (Boin és 't Hart 2001). A válsághelyzetek valóban felszabadíthatják a vezetőt a bürokratikus korlátok, az egyéni érdekek és a tehetetlenség alól, ahogyan azt a híres Roosevelttől Ferenc első két ciklusának példája mutatja, amikor az elnöki tisztséget megfeszítve próbálta kezelni a nagy gazdasági világválságot (Nye 2008: 68). A túlságosan személyes döntéshozatal azonban idővel erodálhatja a politikai tőkét, mint Blair és Bush esetében Irakkal kapcsolatban.

Úgy tűnik, hogy egyes politikai vezetők úgy boldogulnak a külső válságokban, mint még soha. Churchill személyiségjegyei és tapasztalata együttesen pozitív politikai tőkét

eredményeztek.

9

multiplikátor, ellentmondásos múltja ellenére. Churchill híres magyarázata szerint egész politikai pályafutása erre az időre való felkészülés volt, a tőke folyamatos felhalmozása:

A megkönnyebbülés mélységes érzésének voltam tudatában... Tíz év a pusztában megszabadított a hétköznapi pártellentétektől... Úgy éreztem, mintha a végzettel járnék, és hogy az életem csak előkészület volt erre az órára és erre a próbára (Churchill 1989, 220).

Az események mégis tönkretesznek más politikai vezetőket. Legyőzhetik őket, vagy a válságok felfedhetik a jellemhibákat vagy az intézményi gyengeségeket. Anthony Eden kiemelkedik a külpolitikai szakértelméről híres vezetők közül, aki egyetlen meggondolatlan "katasztrófális" katonai szerencsejátékban elvesztette politikai tőkájének, hírnevének és parlamenti politikai támogatásának egészét (Hennessy 5462001.). Hasonlóképpen, Edward Heath-et is gazdasági és politikai problémák hulláma sújtotta, amelyek politikai és személyes hibáinak feltárására szolgáltak, és miniszterelnöksége - annak ellenére, hogy Nagy-Britanniát az EGK-ba vezette - a "be nem váltott ígéretet" (Hennessy 2001, 546) levegőjét árasztotta.

5. A performatív megközelítés: a retorikai készség mint tőke

A szónoklatok, és különösen a kommunikációban használt retorika kulcsszerepet játszik abban, hogy az egyes vezetők a hatalmon lévő kormány (vagy párt) megtestesítői legyenek. Nemcsak a nyilvánosság előtt való beszéd és "fellépés", hanem a zárt ajtók mögötti kommunikáció is képes politikai tőkét teremteni és építeni.

A vezetők nem csak a mondanivalójukkal, hanem azzal is növelik személyes képességeiket, ahogyan mondják azokat. A szónoklat, a beszéd és a retorika használata fontos eszközök a személyre szabott vezetés kivetítésében. Itt visszatérünk Bourdieu azon gondolatához, hogy a politikusok "szüntelen munkát" végeznek a tőke megőrzése érdekében a folyamatos "közvélemény bírósága" előtt. A mediatizált korban a vezetőre való összpontosítás tovább erősödött (Mughan 2000).

Amikor a miniszterelnök hivatalos beszédet mond, vagy akár csak egy nem hivatalos kijelentést tesz a nyilvánosság előtt, az a kormány "hivatalos" álláspontjaként jelenik meg, és mint ilyen kerül rögzítésre. A miniszterelnök szavai ezért nagy hatalommal bírnak, és a legintenzívebb vizsgálatnak és elemzésnek vannak kitéve (Young 2007a: 236).

Az artikuláció és az önmegjelenítés kritikus fontosságú. Ahogy Gaffney megjegyzi: "nem csupán arról van szó, hogy a nyelv strukturálja a világot, hanem arról is, hogy a nyelv kimondása is "strukturálja", sőt megváltoztatja azt, hiszen a beszélőn keresztül látunk, rajta keresztül emelkedünk fel" (Gaffney 2001: 128).

A retorika és a szónoklatok inspirálhatnak és elkötelezhetnek, de a nyelvhasználat a színpadok mögött a politikai tőke fejlesztéséhez is döntő fontosságú. A vezetésnek a demokráciában elfoglalt "kétértelmű és problematikus" helye miatt elkerülhetetlenül óvatossá kell lenni, ami a politikai vezetőket a meggyőző parancsbeszédétől az informális, befogadó és alkalmi beszéd felé tereli (Kane és Patapan 2010: 386). A politikai retorika "művészet nélküli művészete" talán átadta helyét a politikai tőke létrehozásának finomabb formáinak, amelyeken keresztül

kommunikáció. A politikai vezetők keményen dolgoznak azon, hogy elfoglalják a "politikai jobboldal bevett terepét" (Kane 2001: 38).

E foglalkozás fenntartását elősegíti a manőverezés és a manipuláció képessége anélkül, hogy úgy tűnne, hogy elárulja alapvető értékeit. Riker ezt a művészetet "heresztétikának" nevezte (Kane 2001: 38). A heresztétika a "szándékos kísérlet arra, hogy a politikai helyzeteket úgy strukturáljuk, hogy az ellenfelek vagy behódoljanak, vagy csapdába kerüljenek" (Hargrove 1998: 32). A manipulációt és az ellenfelek defenzívába szorítását célzó manővereket a kortárs vezető a vezetői imázs nyilvános reprezentációjában és a folyamatos vagy örökös kampányolásban játssza ki. A szónoklás kritikus szerepet játszik ebben a manipulációban, ahogy Riker kifejtette:

A heresztéta a nyelvet használja az emberek manipulálására. Beszél hozzájuk, kérdéseket tesz fel nekik, és tényeket közöl velük; érveket mond, és indokokat ad arra, hogy miért hiszi igaznak az érveit; és leírja a társadalmi természetet, és leírásába pontosan azt a fordulatot importálja, amely másokat arra készíti, hogy úgy reagáljanak a természetre, ahogy ő szeretné (Riker 1986 in Finlayson és Martin 2008: 451).

A Blairrel való találkozóról szóló beszámolók mindig hangsúlyozzák, hogy képes volt mindenkit azzal a benyomással hagyni a teremben, hogy egyetértenek vele. Powell (2010: 54) ezt "konstruktív kétértelműségnek" nevezte. A modora kifogástalan volt, és finomsággal és bájjal győzködte (különösen a kabinet munkatársait). "Prescott gyakran berontott a 10-es szám alá, és harcra szánta el magát. A Blair-féle csevegés alkalmazása után azt találta mondani: "Jézusom, Tony, azért jöttem ide, mert nem értettem veled egyet - és most egyetértünk"" (Rawnsley 2010: 57). Fontos kivételt képezett azonban Gordon Brown, aki immunisnak tűnt a Blair-féle csevegésre.

Lyndon Johnson híres fenyegetések, báj és megfélemlítés keveréke továbbra is a "zárt ajtókon" történő befolyásolás modellje. Caro arról beszél, hogy "személyiségének ereje" "nyomasztó" volt a "ruhatárakban és a folyosókon", amikor szenátusi többségi vezetőként igyekezett meggyőzni kollégáit:

...egy kéz megragadta a kolléga hajtokáját, vagy megigazította a nyakkendőjét... az arca nagyon közel volt a szenátor arcához, fölője magasodott, és hátrafelé kényszerítette a másik fejét... egész idő alatt beszélt, érvelt, meggyőzött, olyan érzelmekkel, hittel, meggyőződéssel, amely mintha belülről fakadt volna és kiáradt volna (Caro xviii2003.).

A heresztétika kétféleképpen mutat rá: egy domináns vezetői imázs megteremtése és fenntartása, valamint a politikai napirend meghatározása az ellenfelek politikai vagy politikai mozgásterének megtagadása érdekében. A vezetési stílusok időben és térben változnak, de a vezetés és a stílus, valamint annak rokona, az "imázs" közötti kapcsolat "legalább olyan fontos a kortárs politikában, mint amennyire félreértik" (Gaffney 2001; Finlayson 2002). A vezetők ma már nagyobb hangsúlyt fektetnek arra, hogy megtalálják a módját annak, hogy "képeken keresztül - megjelenés, viselkedés, beszédmód és így tovább - kapcsolatot teremtsenek a szélesebb nyilvánossággal" (Finlayson 2002: 587). Lehet, hogy Gandhi nem volt nagy szónok, de tudatos nem verbális megjelenésével sikerült képet közvetítenie és tőkét megerősítenie.

tudni, hogy mikor kell bizonyos politikákat vagy intézkedéseket erőltetni. A szörfösökhöz hasonlóan ki kell várniuk a megfelelő hullámot, majd meg kell lovagolniuk azt, hogy maximális hasznot húzzanak belőle. A hatékony vezetést tehát "a felkészültség jellemzi, amely a hullám meglovaglásához szükséges érzékkel párosul, és a rajtuk kívül álló erők felhasználása hozzájárul a sikerhez". (Kingdom in Nye 2008: 88).

6. Etikai megközelítés - a bizalom mint tőke

A politikai tőke utolsó gyökere a legnehezebben elemezhető: a bizalom kérdése, amelyet Bourdieu a politikai tőke megértésének központi elemeként emelt ki. A politikai bizalom továbbra is vitatott és vitatott kérdés. Mindazonáltal egy megbízhatóbb és támogatottabb vezető nagyobb politikai tőkével rendelkezik, mint egy olyan, akit nem támogatnak. Széles körben elfogadott, hogy a megnövekedett bizalom nagyobb teret ad a politikusoknak az innovációra és a változtatásra (Hetherington 2005).

A vezető teljesítményének szerepével kapcsolatos kutatások szerint a "közönség által a fejében kialakított kép" befolyásolja a vezető értékelését (Hudson 1984, 87). A politikus cselekedetei alakítják a megítélést, amely visszahat, és lehetővé teszi vagy akadályozza. A hatékonyságról alkotott kép különösen fontosnak tűnik, és a "személyiség" a kompetencia mérőszámaként befolyásolja a szavazási szándékot (Jones és Hudson 1996, 230). A vezetőkben akkor lehet megbízni, ha kompetenciát és erkölcsi tekintélyt sugallnak, és a miniszterelnökök népszerűségét vizsgáló ausztráliai tanulmány szerint a politikai (nem pedig a gazdasági) teljesítményről alkotott képet közvetítheti a népszerűségük (McAlister 2003, 275). A választásokon a vezetés hatásait nehéz meggyőzően extrapolálni, de a média figyelmének középpontjában állnak, és a pártstratégiák egyre inkább a személyre szabott vezetésre koncentrálnak. Denver és Garnett (2011) óvatosságra int, mivel a brit miniszterelnökök népszerűségét vizsgáló kutatásukban azt találták, hogy a mindenkori kormány teljesítményével való elégedettség vagy az azzal való egyetértés jobban mutatja a pártok népszerűségét, mint a pártvezetőkre adott reakciók.

A bizalomnak ezt a megítélését bizonyos képek is táplálhatják: a fiatalos és dinamikus Tony Blair, aki 1997-ben az EU ülései között rohagált, vagy az idős és fáradt Helmut Kohl 1998-ban. A személyes viselkedés is hozzájárulhat ehhez, Pierre Trudeau kanadai miniszterelnök szexuális életétől kezdve a hetvenes évekbeli szexuális életétől Borisz Jelcin túlzott alkoholfogyasztásáig az 1996-os orosz elnökválasztáson (King 2002: 1). A politikusok felemelkedhetnek vagy elbukhatnak egyetlen imázs miatt is, amely rögzül a közvéleményben: Bob Dole bukása az 1996-os elnökválasztáson vagy Julia Gillard ausztrál miniszterelnök cipő nélküli menekülése a bennszülött tüntetők elől az idei Ausztrália-napon olyan esetek lehetnek, amikor a politikai tőkét egy pillanatnyi kép söpörte el, amely egy negatív képet rögzít a közvéleményben. Ez nem jelenti azt, hogy minden politikust tönkretelhetnek az ilyen képek. Olyan különböző politikusokat, mint Bill Clinton, Tony Blair, Boris Johnson és Silvio Berlusconi, "immunisnak" tartottak olyan támadásokra, eseményekre vagy botrányokra, amelyek más "normális" politikusokat tönkretennének.

További árnyalat lehet, hogy a politikai tőkét nem azáltal teremtik meg, hogy politikusként bíznak bennük, hanem azáltal, hogy "antipolitikus", aki az "establishment" ellenében indul (lásd Hetherington 2005). Ez egyre markánsabb tendencia, különösen a bizalom nyilvánvalóan csökkenő tendenciáinak idején. George W. Bush és bizonyos mértékig Barack Obama is "Washington ellen" indult, ahogyan Silvio Berlusconi az olasz

köztársaságban a szerzett érdekek és az intézményrendszer ellen harcolt. A vezetők tehát politikai tőkét gyűjthetnek azáltal, hogy egy rendszer *ellen* vannak, egy

erőteljes retorikai eszköz, amely azonban korlátozottan használható, vagy akár kontraproduktív is lehet, ha egyszer hatalomra kerül.

Megőrizhető-e a politikai tőke?

A politikai tőkéről szóló minden vita magában foglalja azt a tényt, ahogyan azt Thatcher is felismerte, hogy ez a tőke véges. A befolyás, a népszerűség és a "hitel" egymással összefüggő jellemzői előbb-utóbb elfogynak. A tőke magától leépül, ahogy a vezetőnek a kollégák meggyőzésére és befolyásolására való képessége, valamint a választókkal való kapcsolata az események, az ellenzék és a kritika nyomása alatt csökken. Denver és Garnett (2011: 71) a közvélemény-kutatási adatok elemzése alapján arra a következtetésre jutott, hogy "minden bizonnyal minden miniszterelnök kevésbé népszerű távozik hivatalából, mint amikor elkezdte. A legtöbbjüknek vannak hullámvölgyei, és néha a hullámvölgyek elégségesek ahhoz, hogy segítsenek egy újabb ciklus megnyerésében, de végül a tendencia óhatatlanul lefelé mutat".

Minden vezetés a politikai tőke elvesztésével végződik, de a politikai tőke megőrzésére tett kísérletek ahelyett, hogy elköltenénk, a kudarc, a veszteség és az alulteljesítés kockázatát hordozzák magukban. Sőt, egyes politikai vezetők esetében ez a tőke már azelőtt elvész, hogy felhasználható lenne. Breslauer (2002) Gorbacsov és Jeltin vezetéséről írva egy fordított U-görbét azonosított annak bemutatására, hogy a vezetői megbízatás elkerülhetetlenül emelkedett, megszilárdult, majd elszállt. 't Hart felteszi a kérdést: "Az összehasonlító elemzés fő kérdése talán az, hogy egy vezető pályafutásának alakja egy adott esetben a meredek hegycsúcshoz vagy egy hosszú fennsíkhoz áll-e közelebb, és ha igen, miért, akkor a hanyatlása szabad zuhanáshoz vagy fokozatos hanyatláshoz hasonlít-e" ('t Hart és Bynander 2006: 723).

Úgy tűnik, hogy a bankban lévő pénzzel ellentétben a politikai tőkét nem lehet megőrizni. Még személyes képességek és kedvező körülmények esetén is gyorsan kell lépnie egy politikusnak: az idő, a véletlenek és az események úgyis csökkentenék a politikai tőkét.

A túlságosan óvatos Tony Blairt az első ciklusában egy vázát cipelő emberhez hasonlították. Képességei és rendkívül kedvező körülményei ellenére Blair úgy tűnt, hogy inkább a tőkéje megőrzésével, mint annak felhasználásával foglalkozik. Ezt később maga Blair is elismerte:

Eleinte, azokban az első hónapokban, és talán a kezdeti hivatali idő nagy részében is, volt politikai tőkém, amelyet hajlamos voltam felhalmozni. Kockáztattam, de szigorú korlátok között, és igyekeztem a lehető leggyorsabban visszaszerezni. Koszovó felett, az első igazi élet-halál döntést, szabadon költöttem. Belpolitikai szempontból azonban igyekeztem a véleményekkel együtt reformálni, nem pedig azok ellenében (Blair 2010: 123).

Blair megbánta döntését, hogy nem használta radikálisabban és hamarabb politikai tőkét. Politikai tőkéje elapadt, amit a 2003-as, személyeskedésnek tűnő iraki támadás gyorsított fel. Miniszterelnöksége végére egyes parlamenti képviselők "a Blair beszédeit nem hitték el, és már nem is vették a fáradságot, hogy elolvassák azokat" (Stothard in Kane és Patapan 2010: 385). Ez tükröződött a szélesebb közvélemény hozzáállásában is: Blair a látszólag őszinte, a közvéleménnyel összhangban lévő forrásból a "Blair" szerepébe került, akinek minden szavát nem hitték el a miniszterek, a párt és a közvélemény egyaránt. Az 1997-ben a bizalom erősítése érdekében az ethoszra való

támaszkodás 2007-re kontraproduktívvá vált (Bennister 2012).

13

Barack Obama nyilvánvaló vonakodása, hogy "elköltse" politikai tőkéjét, kedvezőtlen összehasonlításokat hívott elő Lyndon Johnsonhoz:

LBJ megértette, hogy a törvényhozói többség alapvetően múlandó, és hogy a politikai tőkét inkább elkölteni kell, mint elherdálni. Úgy döntött, hogy a polgárjogi törvény elfogadása megéri a jövőbeni politikai csapást (Zelinsky 2010. február 10.).

Ezzel szemben Obamát túlságosan óvatosnak tartották.

Eddig az Obama-kormányzat visszafogottan költött politikai tőkét. A demokraták olyanok, mint az autóraajongó, aki minden idejét a sportkupéján dolgozik, anélkül, hogy valaha is elvinné egy körre. Senkit sem érdekel, hogy milyen gyorsan tudsz nulláról hatvanra gyorsulni, ha soha nem hagyod el a kocsifelhajtót (Zelinsky 102010. február).

Egyedül Obama egészségügyi 2010 reformjai mutattak hajlandóságot a tőkeköltségekre:

Obama elnök csak az elmúlt hónapokban, amikor hajlandó volt személyes ügyévé tenni ezt a kérdést, és jelentős összeget költött politikai tőkéjéből, tudott győzelmet aratni az egészségügyi reformért folytatott elkeseredett kongresszusi csatában (Heineman 2010. május 23.).

A politikai világukat "alakító" elnökökre reflektálva Heineman azonban azt állítja, hogy a vezetők csak a projektekre fordított tőkével remélhetik, hogy változást érhetnek el.

Az elnöki nagyság a politika és a politika ötvözése olyan jelentős győzelmek kivívása érdekében, amelyek jelentős hatással vannak a nemzeti élet alakulására. Ilyen győzelmek - amelyek felborítják a status quo-t - csak akkor születnek, ha az elnök politikai kockázatot vállal, és hajlandó rövid távon népszerűtlenséget vállalni a választók jelentős részei körében (Heineman 2010. május 23.).

Obamával vagy Blairrel ellentétben John Howard ausztrál miniszterelnöknek hosszabb időbe telt, amíg tekintélyét megalapozta. Lassan emelkedett fel a hatalomra, majd hirtelen zuhant a politikai feledés homályába. Alacsony várakozásokkal lépett hivatalba, de beilleszkedett a hivatalba, és kihasználta a hivatalban töltött időt, miközben a rendelkezésére álló intézményi erőforrásokat a politikai tőkéje növelése érdekében alakította és feszítette ki. Segítették őt az intézményi szabályok, különösen a rövid, hároméves választási ciklus, amely Howardot gyorsan választási győztesé tette, és a vezetőválasztás koncentrációja a párt frakciójában. Az ellenzék zűrzavara szintén növelte politikai tőkéjét hivatalában.

Howard tapasztalatai segítenek megérteni, hogy az időzítés és annak jellege, amikor egy vezető "megszilárdítja" a hatalmát, mennyire fontos a hivatalban töltött hosszú élet magyarázatához. Egy dolog, ha valaki tisztséget szerez, és gyorsan politikai tőkét épít fel, és egy másik dolog, ha a személyes és intézményi erőforrásokat konszolidálja a hivatalban, és lassan, folyamatosan további politikai tőkét termel.

Kevés politikai vezető rendelkezik egy Blair vagy Obama képességeivel és szerencsével, valamint egy Howard rugalmasságával. A politikai tőke azonban általában lassan fogy el a használat és az események révén. Blair vesztesége klasszikus mintát mutathat, mivel az Irakkal kapcsolatos hitelességvesztés időbe telt, amíg kibontakozott. A tömegpusztító fegyverek hiánya, az egymást követő vizsgálatok sikertelensége a "felmentés" terén, valamint a növekvő iraki instabilitás a kollégák és a szélesebb nyilvánosság támogatásának elvesztéséhez vezetett, ami egyre inkább akadályozta a politikájának keresztülvitelét. Brown várakozó miniszterelnök jelenléte tovább korlátozta Blair mozgásterét.

A spektrum másik végén a politikai vezetők azt tapasztalták, hogy a politikai tőke elveszhet, még mielőtt felhasználható lenne. Bizonyos események vagy a jelöltek saját személyisége ellenük dolgozhat. Gyakran a kettő kombinációjáról van szó, mivel az eredménytelen személyes vezetés vagy a rossz döntések negatív spirálja a bizalom vagy a népszerűség csökkenéséhez vezet.

John Major miniszterelnököt a "túlterhelt" kategóriába sorolták. Saját személyes tulajdonságai és a szélesebb körű események együttesen aláásták őt a hatalom első néhány hónapjában. Hennessy szerint Major azon vezetők közé tartozott, akik "inkább engedtek a politikai időjárásnak, mintsem alakították azt" (2001, 546).

Hasonlóképpen Gerald Ford, aki Richard Nixontól örökölte az elnökséget, egyetlen cselekedetből vesztette el a tőkét: a korai döntéséből, hogy kegyelmet ajánlott Richard Nixonnak. A politikai és a személyes tőke egyaránt sérült: a döntés "testcsapást jelentett saját hitelességére és a közvéleménynek a kormány integritásába vetett bizalom feléledő érzésére", ami az elnöki történelem legnagyobb támogatottsági visszaeséséhez vezetett (Hamilton 2011, 274). Ekkor Ford "megbízható, lojális és makacs" jelleme aztán "a saját kárára működött", mivel ez egy sor rossz kinevezéssel és megoldhatatlannak tűnő problémával (például az inflációval) együtt tovább csökkentette a támogatottságát (2011: 269).

Kevés politikus veszít ilyen gyorsan tőkét. Major és Ford széles körben olyan embereknek számítottak, akik temperamentumilag alkalmatlanok voltak a legmagasabb tisztség betöltésére. Churchill kifejezésével élve "a gazdasági és politikai válság nyomása alatt a tisztségük nagysága rájuk talált".

A politikai tőke természetes veszteségnek van kitéve. Az események, a botrányok és a "használat" okozta veszteségek eltűnéséhez vezetnek. Ennek a veszteségnek a pontos alakja vagy görbéje változó: egyes politikusok magas készlettel érkeznek, és ez fokozatosan csökken, mások lassabban gyűjtenek tőkét és lendületet, így a pálya lehet egy sekélyebb emelkedés és csökkenés. Ez attól is függhet, hogy egy politikus mikor, hogyan és hogyan szilárdítja meg a hatalmát. Az implicit kérdés az, hogy lehet-e tenni valamit a görbe alakjának megváltoztatására.

Visszaszerzett politikai tőke: visszafordítható vagy helyreállítható?

A "politikusok" könnyebben felgyorsíthatják hanyatlásukat, mint hogy megőrizzék azt, gyakran a nem megfelelő személyes tulajdonságok vagy vezetői stílus és események "negatív" spirálja révén. Nehezebb kérdés, hogy visszaszerezhető-e. Egyes politikusok rosszul indulnak, és tőkét építenek, másoknak pedig sikerül újraépíteniük, visszapattanva

egy látszólag negatív "spirálból". Ez többféleképpen is megvalósulhat; az események előhozhatják a következőket

15

korábban nem látott tulajdonságokat, vagy rejtett erősségeket játszanak ki: a körülmények az ellenfelet is károsíthatják, és közvetve megerősíthetik a korábban gyenge vagy problémás vezetőket.

Franklin Rooseveltnél talán a legvilágosabb példája annak a vezetőnek, aki többször is képes volt politikai tőkét építeni. A Fehér Házban töltött hivatali ideje figyelemre méltó visszatérések sorozatának tekinthető. Egy sor válságból mentette ki a megosztott 1936-ellenzék, később pedig az európai 1940-es események (Leuchtenburg 1963). Ez nem azt jelenti, hogy az események önmagukban "megmentették" FDR elnökségét: Rooseveltnél saját politikai ravaszsága és képességei teljes mértékben kihasználták azt, amit a tágabb politikai szféra kínált, hogy pozitív multiplikátorral biztosítsa négy elnöki ciklusát.

Kevésbé nyilvánvaló eset lehet Margaret Thatcher, akinek első ciklusát gazdasági válság és nyilvánvaló iránytalanság jellemezte. Bár a Falkland-szigeteki háború választási szempontból nem fordulópontra, a közvélemény és a korábban szkeptikus kollégák körében is növelte tekintélyét, miközben gyengítette az ellenzék bizalmát (Vinen 2009, 151). Howardhoz hasonlóan Thatcher is megfordíthatta a politikai tőke "természetes rendjét", választási győzelmek sorozatán keresztül építve fel a tőkét, amely végül önhittséget eredményezett.

Valószínűleg a politikai tőke legnagyobb modernkori újjáépítése Bill Clinton 1992-1996 közötti első ciklusa alatt történt. Clinton első napjai 100 mintául szolgáltak arra, hogyan ne kezdjünk egy elnökséget. Az "események, személyes tragédiák, őszinte hibák és a washingtoni kultúra ügyetlen megsértése", valamint a rossz sajtóviszhang kombinációja, amelyet Clinton maga is úgy nevezett, hogy a rossz sajtóviszhang is erősített, személyes és politikai szempontból katasztrofális száz napot eredményezett (Clinton 2004: 481). A felesége szerepével kapcsolatos viták, a kinevezések és a nem tervezett konfliktusok "megalázó folyamatot" hoztak létre, amely miatt Clinton "ostromlott" tűnt, mivel kiderült, hogy képességei nem voltak megfelelőek sem a Kongresszus, sem a média kezelésére (Graubard 2005: 639). Az 1994-es kongresszusi választásokon elszenvedett "veresége" volt az, ami lehetőséget adott Clintonnak arra, hogy "újra feltalálja magát", és ezt a folyamatot megkönnyítették az események, nevezetesen az oklahomai robbantások és ellenfele, Newt Gingrich érkezése, akinek kontraproduktív támadásai lehetővé tették Clinton számára, hogy megmutassa kommunikációs képességeit és politikai ravaszságát. A kezdő Clinton kezdett "államférfiúi tulajdonságokat" felvenni (Graubard 2005, 645).

Ezek az esetek néhány első gondolatot kínálnak a politikai tőke csökkenésének részleges "visszafordításáról" (alacsony indulásból felfelé építkezés), vagy a politikai tőke "újjáépítéséről" (visszaszerzéséről). Rooseveltnél, Thatcher és Clinton nagy, ha nem is szokatlanul képzettek voltak: hatékony kommunikátorok és rugalmas vezetők, akik élvezték a politikai csatákat és az ellenséggel való leszámolást. Abban a tekintetben is szerencsések voltak, hogy a rájuk váró események alkalmasak voltak arra, hogy megmutassák képességeiket. Ezzel szemben semmilyen esemény nem tudta "megmenteni" Majort vagy Brownt, a korábbi kormányokhoz kapcsolódó elismert politikai személyiségeket attól a negatív spiráltól, amelybe belekerültek. Nyitva marad a kérdés, hogy létezik-e a politikai vezetők számára egy "végsebesség", egy olyan pont, ahonnan nincs visszatérés, ahol semmilyen esemény vagy szerencse nem tudja megmenteni őket politikai sorsuktól vagy újjáépíteni a tőkéjüket.

Következtetés

A politikai tőke, akárcsak a "politikai bizalom" kapcsolódó fogalmai, továbbra is bizonytalan és egymással versengő meghatározások tárgya. A politikai tőke több mint egyszerű heurisztikus eszköz. Ahelyett, hogy egyszerűen a vezetés rövidítéseként szolgálna, a vezetés két aspektusának fúziójaként is felfogható: egyszerre "személyes" és szélesebb értelemben vett "politikai" erőforrás. A vezető tulajdonságai kölcsönösen támogató kapcsolatban állnak azzal, ahogyan a vezetőre a kívülág tekint, és ahogyan a kívülág befolyásolja. A média szerepe, ahogy Bourdieu hangsúlyozza, kulcsfontosságú.

A politikusok tőkéjének (vagy tőkehiányának) gyökereinek vizsgálata segít megérteni, hogyan boldogulnak a vezetők. A politikai tőkét kétféleképpen lehet megszerezni. Egyrészt azzal, amit egy vezető hoz a hivatalába (amivel átlépi a küszöböt: kommunikációs képességei, vezetői tulajdonságai és tudása), de olyan kevésbé kézzelfogható eszközökkel is, mint az imázs és az erkölcsi megbecsülés. Másodszor, a tágabb politikai környezetből származik: olyan kedvező körülményekből, mint az ellenzék hiánya, a közvélemény nagyfokú támogatottsága (Bourdieu "mobilizációja") vagy a politikai sikerek. Bourdieu kiemelése a médiáról döntő betekintést nyújt abba, hogy a média miként lehet a két forma közötti közvetítő: a médiának köszönhetően a politikusok vagy a politikusok megalapozódhatnak, vagy megtörhetnek, kiemelve képességeiket, vagy felfedve hibáikat. Machiavelli megjegyzése a politikai vezetés természetéről igaz: ez félig szerencse, félig ügyesség kérdése, és a bölcs politikus a szerencse elkerülhetetlen fordulatai ellen "védműveket" építve használja fel képességeit.

A pozitív tulajdonságok kölcsönösen erősíthetik a jóindulatú körülményeket, vagy fordítva, bár itt személyiségtől, intézményektől vagy kontextustól függően vannak eltérések. A politikai tőke összekapcsolódik a vezetés tágabb értelemben vett kérdéseivel és azzal, hogy honnan származik. A hatalom elveszíthető véletlenül vagy magas szintű kudarc miatt, mint egy őrnagy vagy Eden, de önként is "felhasználható" egy személyes cél elérése érdekében, ahogyan azt Johnson reformjai mutatják. A politikai vezetésről szóló széles körű szakirodalom, de a politikai tőke korlátozott elméletalkotása utat nyit a jövőbeni kutatások előtt ezen a területen.

A pénzügyi analógia összeomlása a politikai tőke és a politikai élet véges természetére emlékeztet bennünket. Nem lehet megmenteni, mint a pénzt: el lehet veszíteni vagy el lehet költeni, de megőrzésére törekedni ostobaság. A tőke, amely inkább hasonlít az autóra a kocsiban, mint a bankban lévő pénzre, értéktelenedik. Néhány politikus fel tudja építeni, és néhány politikus a megfelelő körülmények között vissza tudja szerezni. A vezetők számára az egyetlen tanulság az, hogy a politikai tőkét bölcsen kell elkölteni, de hamarosan el kell költeni.

Hivatkozások

Baker, P. (2009). "Lehet Afganisztánból Obama Vietnamja? New York Times augusztus 222009

Barber, J. D. (1992) *Az elnöki karakter: Az elnöki teljesítmény előrejelzése a Fehér Házban* (4. kiadás). London: London: Prentice Hall.

Bell, D. S (2009) "Politikai vezetés - hosszú út az elméletig" in Bara, J és Pennington M. (szerk.) *Comparative Politics*. London: Sage.

Bennister, M., (2012). *Miniszterelnökök a hatalomban*. London: Palgrave.

Bennister, M. (2012) "Tony Blair's Oratory" in Hayton, R. and Crines A (szerk.) *Labour Party Oratory from Bevan to Brown*. Manchester: Manchester University Press. Forthcoming.

Blair, T. (2010) *A Journey*. London: London: Random House.

Bourdieu, P (1986). "A tőke formái. In *The Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. szerk. J. G. Richardson, New York: Greenwood Press, 241- 258.

Breslauer, G. W. (2002) *Gorbachev and Yeltsin as Leaders* Cambridge University Press: Cambridge.

Caro R. (2002) *Lyndon Johnson évei: A szenátus mestere*. New York: Knopf.

Casey, K.L., (2008). "A politikai tőke meghatározása : Bourdieu interkonvertibilitási elméletének újragondolása". Konferenciadokumentum

Charteris-Black, J. (2005) *Politikusok és retorika: The Persuasive Power of Metaphor*, Basingstoke: Palgrave.

Churchill, W. (1989). *A második világháború*. London: London:

Penguin Books. Clinton, B. (2005) *Az életem*. London: Arrow.

Denver D és Garnett M (2012) "The Popularity of Prime Ministers", *British Journal of Politics and International Relations*, 14: 1 pp57-73.

Fairclough, N. (2000) *New Labour, New Language?* London: London: Routledge.

Finlayson, A., (2002). "A blairista vezetésképelemei". *Parliamentary Affairs*, 55(3), pp. 586-599.

Finlayson, A. és J. Martin (2008) "It Ain't What You Say...: British Political Studies And The Analysis of Speech and Rhetoric", *British Politics*, 3(4): 445-464.

Foley, M. (2000) *A Blair elnökség*. Manchester: Manchester University Press:

Foley, M. (2002) *John Major, Tony Blair és a vezetői konfliktus*, Manchester: *John Major, Tony Blair and a Conflict of Leadership*, Manchester: Manchester University Press:

Gaffney, J. (2001) "Elképzeltek kapcsolatok: Politikai vezetés a kortárs demokráciákban", *Parliamentary Affairs*, 54 (1): 120-133.

Greenstein, F (2001) *Az elnöki különbség: Leadership Style from FDR to Clinton*. New Jersey: Princeton University Press.

Graubard, S. (2004). *Az elnökök: Az amerikai elnökség átalakulása Theodore Roosevelt-től George W. Bushig*. London: Penguin Books.

Hamilton, N. (2011). *Amerikai Cézárokat: Az amerikai elnökök élete Franklin D. Roosevelt-től George W. Bushig*. London: Vintage Books.

Hargrove, E. (1998) *Az elnök mint vezető: Apellating to the Better Angels of our Nature*, Kansas: *Appealing to the Better Angels of our Nature*, Kansas: University Press of Kansas.

't Hart, P. és Bynander, F. (2006) "When Power Changes Hands: A politikai pszichológia 27 (5): 707- 730.

't Hart , P. és Uhr, J. (2008) *Understanding Public Leadership: An Introduction" in Public Leadership: Perspectives and Practices*, Canberra: ANU E Press.

't Hart , P. és Uhr, J. (szerk.) (2011) *How Power Changes Hands: Transition and Succession in Governmen*. London: Palgrave.

Harvey, M. & Novicevic, M.M., 2004. "A globális vezetők politikai készségeinek és politikai tőkéjének fejlesztése globális megbízások révén". *The International Journal of Human Resource Management*, 15(7), pp. 1173-1188.

Heffernan, R. (2006) "A miniszterelnök és a hírmédia: Politikai kommunikáció mint vezetői erőforrás", *Parliamentary Affairs* 59(4): 582-598.

Heineman, B. (2010). "Nincs elnöki nagyság politikai tőke elköltése nélkül", *The Atlantic*, május 23. 2010

Hennessy, P. (2001). *A miniszterelnök: a tisztség és annak viselői 1945 óta*. London: London: Penguin Books.

Hetherington, M. (2005). *Miért fontos a bizalom: A politikai bizalom csökkenése és az amerikai liberalizmus hanyatlása*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Hudson, J (1984). "A miniszterelnöki népszerűség az Egyesült Királyságban: 1960-81". *Politikai tanulmányok* 32: 86-97

Jones P és John Hudson (1996). "A politikai vezetés minősége: John Major esettanulmánya". *British Journal of Political Science*, 26, pp 229-244.

- Kane, J., (2001). *Az erkölcsi tőke politikája*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kane, J és Patapan H (2010) "A művészet nélküli művészet: *Australian Journal of Political Science* 45 (1): 371-389.
- King, A. (2002) *Leaders, Personalities and the Outcome of Democratic Elections*, Oxford: Oxford University Press.
- Kostovetsky, L., (2009). "Politikai tőke és erkölcsi kockázat". Elérhető: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1507227 [Hozzáférés 201226., január].
- Leuchtenburg, W. (1963). *Franklin D. Rooseveltt és a New Deal 1932-1940*. London: Harper Colophon.
- Little, G. (1988) *Strong Leadership: Thatcher, Reagan és egy kiemelkedő személyiség*, Melbourne: Oxford University Press.
- Lopez, E., (2002). "A jogalkotó mint politikai vállalkozó: Befektetés a politikai tőkébe". *The Review of Austrian Economics*, pp. 211-228.
- McAllister, I. (2007) "The Personalization of Politics" in Russell J Dalton és Hans-Dieter Klingemann (szerk.), *Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press.
- Mughan, A. (2000) *Media and the Presidentialization of Parliamentary Elections*, Basingstoke: Palgrave.
- Neustadt, R. (1990) *Az elnöki hatalom és a modern elnökök*. New York: Free Press.
- Nye J (2008) *A vezetői hatalom*. Oxford: Oxford University Press
- Peele, G., (2005). "Vezetés és politika: A szorosabb kapcsolat esete?" *Leadership*, 1(2), pp.187-204.
- Pfiffner, J., (2009). Az "Egy elnökség panorámája: Hogyan szerezte és költötte el politikai tőkéjét George W. Bush". *Congress & the Presidency*, 36(3), pp.322- 323.
- Poguntke, T., és Webb, P., (2005) *A politika elnökké válása: A Comparative Study of Modern Democracies*, Oxford: OUP.
- Powell, J. (2010) *The New Machiavelli: How to Wield Power in the Modern World*, London: Bodley Head.

- Putnam, Robert D. 2001. *Bowling Alone*. New York: Simon and Schuster.
- Rawnsley, A. (2001) *A nép szolgálói: The Inside Story of New Labour*, London: Penguin Books.
- Rawnsley, A. (2010) *A párt vége: A New Labour felemelkedése és bukása*. London: Penguin Books.
- Schugurensky, D., (2000). "Állampolgári tanulás és demokratikus elkötelezettség : Political Capital Revisited" A 41. Felnőttképzési Kutatási Konferencián bemutatott tanulmány. Vancouveri AERC, 2000. június 2-4., 2000.
- Sørensen, E. & Torfing, J., (2007). "International Journal of Public Administration Network Politics , Political Capital and Democracy". *International Journal of Public Administration*, (2011. november), pp. 37-41.
- Subasic és Reynolds (2011) "Power Consolidation" in 't Hart , P. és Uhr, J. (szerk.) (2011) *How Power Changes Hands: Transition and Succession in Government*. London: Palgrave.
- Syed, P és Whiteley, P (1997) "Political capital formation among British party members" in Jan W. van Deth (1997) *Private groups and public life: social participation, voluntary associations and political involvement in representative democracies*, European political science series. London: Routledge/ECPR Psychology Press.
- Theakston, K. (2007) "Mitől lesz hatékony egy brit miniszterelnök? *Quaderni di scienza politica*, 14: 227-249.
- Till (2011) *Beszélgetések a hatalommal: Mit taníthatnak nekünk a nagy elnökök és miniszterelnökök a vezetésről*. London: Palgrave.
- Uhr, J. (2005) *A bizalom feltételei: Viták az etikáról az ausztrál kormányzatban*. Sydney: Sydney: UNSW Press.
- Vinen, R (2009) *Thatcher Nagy-Britannia: A Thatcher-korszak politikája és társadalmi felfordulása*. London: Simon and Schuster.
- Zelinsky, A. "WWJD: Mit tenne Johnson?" http://www.huffingtonpost.com/aaron-zelinsky/wwjd-what-would-johnson-d_b_456189.html február 10. 2010.